

Nationell handlingsplan för ökad patientsäkerhet i hälso- och sjukvården 2020-2024

Utredningens förslag och RISE rekommendationer

Socialstyrelsen har på uppdrag från regeringen utarbetat en nationell handlingsplan för ökad patientsäkerhet för att utveckla och samordna arbetet med patientsäkerhet i landet. Handlingsplanen innehåller fem prioriterade fokusområden för arbetet mot en säkrare vård och där RISE vill främst lämna kommentarer avseende det Fokusområde 1, *Öka kunskap om inträffade vårdskador* och Fokusområde 2, *Tillförlitliga och säkra system, processer och rutiner*, även om det finns överlapp till övriga fokusområden.

Fokusområde 1: RISE ser det mycket positivt att utredningen framhåller ökad kunskap om inträffade vårdskador och behovet av mätningar exempelvis för att identifiera och förstå vårdskador samt som underlag för att utveckla metoder för hur modeller och metoder kan användas i lärande, utveckling och förbättringsarbete. Utredningen framhåller dessutom vikten av att synliggöra väsentliga och omotiverade skillnader ur ett jämlikhetsperspektiv samt efterfråga patienternas upplevelser [s. 23]. För att fullt ut lyckas med detta mätunderlag centralt. Vi ser det därför olyckligt att RISE som nationellt metrologiskt institut inte omnämns bland berörda aktörer [s. 24], framförallt med koppling till åtgärd 1.2 och 1.6. Likaså vill vi framhålla vikten av att de föreslagna nya metoderna bör ske med kvalitetssäkrad mätteknik (framförallt åtgärd 1.1, 1.3, 1.5 och 1.6).

Fokusområde 2: RISE delar utredningens ställningstaganden om tillförlitliga och säkra system, processer och rutiner för en god och säker hälso- och sjukvård. En rad områden framhålls, såsom personalens säkerhet, medicintekniska produkters säkerhet, läkemedelssäkerhet, miljösäkerhet, informationssäkerhet, strålsäkerhet, brandsäkerhet och transportsäkerhet, vilka kan relateras till kvalitetssäkrade mätteknik och den stora verksamhet bedrivs hos RISE. Vi ser det därför även olyckligt här att RISE som nationellt metrologiskt institut inte omnämns bland berörda aktörer [s. 26]. Vidare, som exempel omnämns i åtgärd 2.1 utveckling av standardiseringar i enlighet med bästa tillgängliga kunskap och åtgärd 2.3 identifiera, utvärdera, vidareutveckla och sprida kunskap om skattningsverktyg för patientens sjukdomsläge. Här finns en stor lucka att fylla avseende patientrapporterade mått som har en central roll i dagens hälso- och sjukvård, samtidigt som kvalitetssäkrad mätteknik inte fullt ut implementeras.

RISE vill även framhålla digitalisering som en mycket viktig transformativ trend som genomgående kommer påverka domänen. Digitalisering nämns vid några få tillfällen i dokumentet men behöver i egenskap av den vikt den har både idag och kommer ha i framtiden behandlas under egen rubrik med egna åtgärds paket under fokusområde 2. Digitalisering inbegriper många teknikområden kopplat till patientsäkerhet såsom systemintraoperabilitet, cybersäkerhet, artificiell intelligens, sensorik, trådlös kommunikation 4G/5G och IoT. Alla med sina specifika utmaningar och behov av proaktivt åtgärdsarbete. Framgångsrik digitalisering inkluderar även förändrade arbetssätt för att lösgöra kraften

RISE Research Institutes of Sweden AB

Postadress

Box 857
501 15 BORÅS

Besöksadress

Brinellgatan 4
504 62 BORÅS

Tfn / Fax / E-post

010-516 50 00
033-13 55 02
info@ri.se

Detta dokument får endast återges i sin helhet, om inte RISE i förväg skriftligen godkänt annat.

av digital metodik. Åtgärder för att bibehålla och/eller förbättra patientsäkerheten i dessa instanser är av yttersta vikt. Att vården distribueras, exempelvis genom hemmonitorering skapar även det utmaningar kring patientsäkerhet som måste lösas på ett strukturerat sätt. Digitalisering är också mycket viktigt att ta i beaktande och inkludera när det gäller kunskapsspridning i Fokusområde 3.

RISE är positiva till att i texterna på sidorna 29-30 tar man upp behovet av ett vidgat systemtänk och analys kring hur vårdskador uppstår och kan hanteras med ett bredare systemsynsätt. Däremot är utredningen kvar i det offentliga systemets gränser och bristen på systemsynsätt utifrån patientens verklighet kvarstår således. Detta är tydligt, exempelvis på sidan 22, där man diskuterar patienten i vårdsituationen (inom sjukvården). RISE menar att om man ska ha en systemsyn på patienten behöver det även innefatta förutsättningen att människor både skadar sig, vårdas och rehabiliterar sig i stor utsträckning utanför sjukvården. Det handlar både om situationer där andra huvudmän är inblandade men också i den privata sfären. Konsekvensen av att man ser på patientens medskapande som en fråga om bemötande inom vården och inte som en systemfråga gör att texten präglas av att se på patienten som ett objekt (som ska hanteras bättre av vården) och inte som det subjekt människor är, dvs med resurser och kontexter som sträcker sig vida utanför sjukvården. Detta medför i sin tur att handlingsplanen kommer att få svårt att nå långt i den förebyggande ambitionen när det gäller vårdskador. Ska man uppnå en högre patientsäkerhet genom bl a att involvera patienter som medskapare måste man erkänna patienten som subjekt och som del i ett större system utanför sjukvården. Det är i detta synsätt man kan möjliggöra förebyggande åtgärder så att en stor del av vårdskadorna aldrig uppstår.

Vi på RISE vill även påpeka att i relation till avsnitt *Aktörer och resurser* [s. 37 och framåt] saknas aktörer som inte är traditionella vårdinstitutioner, inte minst VINNOVA som finansierat ett antal initiativ för mer patientbaserat utvecklingsarbete. Dessutom, i avsnittet *Andra nationella satsningar, strategier och handlingsplaner* [s 43 och framåt] saknas många VINNOVA finansierade initiativ och nya plattformar för att föra kunskap och innovation framåt.

Bakgrund

RISE, Research Institutes of Sweden, samlar flera forskningsinstitut och ett hundratal testbäddar och demonstrationsmiljöer. Hos RISE finns experter inom helt olika områden och beroende på utmaning och uppdrag kan vi ta olika roller i innovationssystemet, och när det behövs skapar vi en ny. Vi ägs av svenska staten och arbetar med – och på uppdrag av – näringsliv, akademi och offentlig sektor. Tillsammans utvecklar vi tjänster, produkter, teknologier, processer och material som bidrar till en hållbar framtid och ett konkurrenskraftigt näringsliv.

RISE är nationellt metrologiinstitut (riksmätplats tillsatt av regeringen) för de centrala mätstorheterna i SI-systemet och tillgodoser samhällets, inklusive hälso- och sjukvårdens, behov av spårbara mätningar. Denna väletablerade mätinfrastruktur är fundamental i dagens samhälle med global handel, industri, vetenskaplig samverkan och utveckling etc. Den baseras på kalibrerade mätningar med påvisbar spårbarhet till internationellt överenskomna referenser. Riksmätplatsen ska ha tillräcklig kompetens för att kunna representera Sverige i det internationella mättekniska samarbetet och därmed vara internationellt erkänd och accepterad. I RISEs uppdrag ska vi dessutom utveckla nya sätt att mäta både klassiska enheter och nya mer beteenderelaterade metoder i samverkan med samhället.

RISE medverkade i forskningsprogrammet *Measuring the Impossible* som finansierades under EU:s sjätte ramprogram och la grunden för europeisk och svensk forskning för att utveckla nya metoder och tekniker för mätning av komplexa fenomen (d.v.s. kategoriska storheter). Detta inkluderade bland annat mätningar relaterade till egenskaper hos tjänster och produkter (exempelvis kvalitet eller önskvärdhet) och kvantifiering av samhällsparametrar (exempelvis säkerhet och välbefinnande). Vidare bedrev RISE ett utredningsarbete under 2018, stött av VINNOVA:s programråd för metrologi, för att undersöka behov och möjlig organisering och etablering av en riksmätplatsliknande verksamhet för kvalitetssäkring av och kunskapsspridande om kategoriska storheter med särskild inriktning mot hälso- och sjukvården och omsorgen.

RISE arbetar kontinuerligt med digitaliseringens framkant samt de underliggande teknikerna. Vi arbetar även med de mjukare samhälleliga effekter och värden digitaliseringen skapar och vikten av proaktivt policyarbete för att inte bromsa utvecklingen. Vi har ett starkt fokus inom hälso- och sjukvård och omsorg. Tillika har vi en stor erfarenhet inom dessa områden. RISE är även nationell nyckelaktör inom

applicerad AI och utpekad aktör inom forskning och utveckling av cybersäkerhet. RISE Cyber-range som nationell nod för test av digital säkerhet annonserades av näringsminister Ibrahim Baylan i oktober 2019.

På RISE Service Labs skapar man ny kunskap och förnyelse i samhället genom tjänstelogik och tillämpad tjänsteforskning. Detta är en nyckel för ett systemtänk och att ha ett systemsynsätt utifrån patientens verklighet fullt ut. Vi på RISE har de senaste 10 åren varit med i en rad olika initiativ och utveckling inom området kring patientinvolveringsmetoder, nya organisationer och samarbeten över systemgränser som skapat helt ny kunskap för hälso- och sjukvården.

Mätteknisk kvalitetssäkring för ökad patientsäkerhet

För att kunna få en ökad kunskap om vårdskador är mätunderlag centralt. Likaså är dataunderlaget centralt för säkra system, processer och rutiner. Sådana mätresultat måste kännetecknas av hög validitet och tillförlitlighet, vilket erhålls genom i) metrologiska referenser som ger spårbarhet för jämförbarhet, samt ii) mätosäkerhet och metodutveckling för tillförlitlighet och riskbedömning vid beslutsfattande.

Enligt författning ansvarar RISE för upprätthållandet av kvalitetssäkrad mätteknik för 32 olika fysikaliska storheter som idag fördelas på 14 olika riksmätplatser. Uppdraget innefattar de vanligast förekommande fysikaliska områdena samt mätteknisk verksamhet inom kemiområdet och resulterar i ett omfattande utbud av avancerade kalibreringstjänster samt kurs- och forskningsverksamhet inom kvalitetssäkrad mätteknik. I riksmätplatsernas uppdrag ligger att vara en självklar och välkänd del av den nationella infrastrukturen som bidrar till konkurrenskraften för svenskt näringsliv och skapar ett robust och säkert samhälle, vilket inkluderar patientsäkerhet. Tydligaste kopplingarna finns till certifiering samt kalibrering och provning av mätteknisk utrustning, i allt från enklare verktyg som febertermometrar till högteknologiska undersöknings och behandlingsinstrument.

För att uppnå grundläggande principer inom hälso- och sjukvården, och som utredningen skriver *Patientens berättelse och hens behov och resurser är avgörande* [s 22], är mätningar av symptom, förmågor och upplevelser (d.v.s. kategoriska storheter) centralt. Det sker idag inom hälso- och sjukvården och omsorgen, så väl i de kliniska mötena som inom kvalitetsregistren, nationella patientenkäten och brukarundersökningar. Vad som däremot inte fullt ut implementeras är kvalitetssäkrad mätteknik. Det finns ett växande behov av kvalitetssäkrad mätteknik av kategoriska storheter, samtidigt som kategoriska storheter är svårare att hantera kvantitativt än de fysikaliska och kemiska storheterna. På RISE utgår vi från grundläggande mättekniska principer och applicerar det på mer svåråtgångade variabler som hur man mår, hur man presenterar eller hur man upplever tjänster och produkter. Vi arbetar modellen *Människan som mätinstrument* där människan och hennes förmågor, upplevelser och erfarenheter sätts i mitten av mätsystemet, vilket är centralt både mättekniskt och utifrån att kunna mäta patientens berättelse, behov och resurser på ett tillförlitligt sätt. Detta leder i sin tur till ökade möjligheter att utveckla och effektivisera hälso- och sjukvården.

Utredningen skriver *För att ta nästa steg behöver vi bygga vidare på det goda arbete som bedrivs och samtidigt kraftsamla inom nya områden* [s. 9]. Vi vill därför lyfta fram rollen som RISE kan bidra med, såväl med den etablerade mätinfrastruktur vi har i Sverige med riksmätplatsverksamheterna som med kvalitetssäkrad mättekniskkompetens inom nya områden (exempelvis kategoriska storheter) och erfarenhet av kunskapspridning med stort utbud av utbildningar på olika nivåer.

RISE Research Institutes of Sweden AB
Säkerhet & Transport, Mätteknik